

КНИЋ КАО ПОТЕНЦИЈАЛНА ДЕСТИНАЦИЈА СЕОСКОГ ТУРИЗМА

С. Вујовић¹

Резиме: Циљ рада је сагледавање могућности развоја Општине Кнић, развојем сеоског туризма, истовремено указујући на могућности и потребу развоја осталих потенцијалних руралних дестинација на простору Србије.

Кључне речи: дестинација, туризам, развој, туристи, сеоски.

1. Оцена природних и антропогених вредности подручја

Анализе с више аспеката (туризма, географије и економије) уверавају да Гружа са природним и антропогеним вредностима и елементима, којима располаже, може туристима пружити разноврсну и квалитетну понуду.

Познато је да ретко који крај Шумадије има природних лепота колико их има Гружа. Окружена са свих страна планинским венцима Рудника, Рамаћких планина, Котленика и Јешевца, зими је заштићена од удара јаких ветрова, а лети од великих жега и топлоте, те представља праву оазу за одмор и рекреацију. Са својим плодним равницама, ниским брежуљцима, негованим воћњацима, гостољубивим становништвом, богатом културном баштином и историјским споменицима, Гружа може туристима пружити квалитетну понуду.

Централни део Груже заузима општина Кнић, са 36 живописних села. Кнић је од Београда удаљен 142 км, преко Тополе. Друмским и железничким саобраћајем има добру везу са скоро свим крајевима Србије.

У средишњем делу Општине, у доњем току реке Груже, налази се језеро, које по величини и врстама рибе спада у ред богатих језера у Србији². Ловно подручје Груже, богато је разним врстама дивљачи³.

¹ Др Славољуб Вујовић, доцент, Мегатренд-Факултет за менаџмент, Зајечар

² Језеро се налази у централном делу општине и заузима површину од 919 ха. Због свог положаја и облика погодно је за спортове на води - веслање и кајак. На језеру је

Смјештајна понуда Груже располаже са интересантним објектима, који могу послужити као полазна основа даљем озбиљнијем организовању туристичке понуде⁴.

Од бројних културно-историјских споменика посебно се истичу остаци средњовековног града из доба деспота Стефана Лазаревића из ХИВ века у Борчу и манастир Каменац из ХВ века у Честину⁵. Посебно обележје селу дају борачка река, инспирација многим сликарима и песницима. Сваког септембра се одржава ликовна колонија под називом "Гружанска јесен". Следеће од Гружанских села погодно за развој руралног туризма јесте село Грабовац.⁶

изграђена инфраструктура за потребе спортова, а обележена је и веслачка стаза у дужини од 2 км.

³ Ловиште "Гружа" пружа могућност љубитељима лова, у току лета, лов грлице, препелице и голуба гриваша, током јесењег лова, лов зеца и фазанског петла, а гружанско језеро у срцу ловишта улов дивље патке. У фебруару месецу организује се у Борчу традиционална манифестација лова лисице, гоничима једна од највећих у Србији на којој учествује 1500-2000 ловаца која прераста у Сабор међународног карактера. Ловни терени ловишта "Гружа" се могу користити за обуку паса птичара и гонича, а у лову ловци могу користити своје псе или псе лвачког удружења.

⁴ На раскршћу путева Крагујевац-Краљево и Крагујевац-Чачак, на 15 км, од Крагујевца налази се Мотел "Равни Гај" изграђен у стилу шумадијских кућа. Смештајни капацитет Мотела је 50 лежаја. Ресторан има 210, банкет-сала 50 и башта 300 седишта. Ресторан је непрекидно отворен. У кухињи Мотела припремају се разноврсна јела, међу којима познати шумадијски и гружански специјалитети. Ауто-сервиси и бензинска пумпа су уз Мотел и раде непрекидно због окружења у коме се налази. Мотел је погодан за дужи боравак, а нарочито за боравак спортских екипа. На 22 км пута Крагујевац-Чачак у живописном амбијенту, поред гружанског језера налази се ресторан "Путник". Поред добре хране гостима пружа и пансионске услуге.

⁵ Борач је удаљен 13 км од Кнића и 28 км од Крагујевца. Читавим крајем доминира борачки крш, на чијем врху се налазе остаци средњовековног града из времена деспота Стефана Лазаревића, а у подножју је црква саграђена 1350. године. Црква је са три стране заклоњена стрмим литицама, а са четврте столетним липама, тако да је видљива тек када се дође до ње.

⁶ Грабовац је удаљен 2 км од Кнића и 4 км, од Груже. Богатство флоре и фауне, културно-историјски споменици у окружењу, гостољубивост домаћина и уживање у очуваној природи и традиционалним обичајима овога краја, главне су одлике туристичке понуде. На обали Гружанског језера идеално место за одмор, посебно за љубитеље спортова на води и риболовце јесте село Жуње. Од Кнића је удаљено 4 км. Сеоским туризмом у овом селу бави се од раније осам домаћинстава.

2. Стратегијски приступ развоју руралног туризма

Фундаментална питања и принципи стратегије планирања развоја сеоског туризма у Општини Кнић могу се класификовати у *три* групе: социјални, еколошки и економски. Управо одрживи развој имплицира кохабитацију економских, еколошких и социјалних интереса.

Социјални аспекти: сусрети, концентрација и фликуација људи, треба да повећају и подстакну интерперсоналне контакте између домицилног становништва и посетилаца у циљу обостраног задовољства, да буду извор људског обогаћивања за све.

Еколошки аспекти: аспекти фокусирани на продубљивање свести о биолошким, физичким и духовним вредностима природе (повратак природи), као и потребу заштите руралне средине (носећи капацитет простора).

Економски аспекти: имплицирају могућност остваривања прихода сеоског становништва по основу нових туристичких активности, третирају рурални туризам као фактор локалног и регионалног економског развоја, заустављања депопулације села и оживљавања напуштених сеоских заједница. (Чомић, 2003).

Сеоска насеља, поред базне резиденцијалне функције, која представља стално настањивање у руралном простору (укључујући и одређен број људи и породица који су запослени у граду), све више уз пољопривредну добијају и рекреативно-туристичку функцију. Заједничка карактеристика или заједнички именилац, последње две функције јесте привремени боравак. Осим њихових заједничких карактеристика, важна је спознаја и њихових дистинкција.

Под *рекреативном функцијом* подразумева се привремени боравак градског становништва у руралном простору који се налази у гравитационој зони града. *Туристичка функција* подразумева привремени боравак у руралном простору од стране посетилаца који долазе изван гравитационе зоне, из других удаљених градова.

У регионалној просторној анализи, рекреативна функција одговара интрарегионалном кретању, пру чему не долази до спољних монетарних инпута, већ се трансфер прихода врши унутар исте регије. Насупрот томе, туристичку функцију карактерише улазак у регију посетилаца који долазе споља, изван регије, па самим тим долази до међурегионалног преливања дохотка, до трансфера прихода из других регија, односно градова у њима.

Имајући ово у виду, просторна анализа економских токова је веома важна, јер *рекреативна функција* предствља одређени облик самопотрошње, док *туристичка функција* у датом простору утиче на пораст прихода. Поред тога, за рекреативну функцију важан је принцип *близине*, имајући у виду да

посетиоци располажу ограниченим временом (викенди и празници). Насупрот томе, близина није толико битан фактор када је реч о *туристичкој функцији*, јер туристи већ по дефиницији представљају посетиоце из релативно удаљених зона. Њима такође стоји знатно више времена на располагању, што им уз помоћ брзих транспортних средстава омогућава да одлазе и у веома делеке земље и регије.

Боравак туриста на селу све је значајнији тако да овај сегмент туристичке тражње добија у свом квалитету. У потрази за новим доживљајима и новим пределима велика маса туриста истражује могућности појединих предела.

Данас када је глобализација неминовност, а границе су скоро нестварне, потенцијални туриста ово истраживање може да обави без изласка из куће. Међутим, та врста куповине присутна код многих видова туризма, код овог сегмента туристичке понуде није много заступљена. Управо је и то једна од предности и недостатака понуде руралних туристичких подручја. Потенцијални туристи желе да им информације буду доступне, ако не све онда бар најосновније. Врло често, када су у питању наша рурална подручја, те информације су тешко доступне. Шта то значи за потенцијалну туристичку дестинацију и потенцијалну клијентелу могуће је објаснити на неколико примера.

Проблем емиграције сеоског становништва је веома присутан у селима целе Србије, што се одражава кроз целокупан живот сеоских заједница. Развојем туристичке делатности у појединим деловима ових региона, јављају се супротна кретања, односно, повратак становништва под утицајем развоја туризма. Ту се ради о развоју неколико различитих видова туризма: планинског туризма, сеоског туризма или пак манифестационог туризма. Боравак туриста на селу све је значајнији како за туристе, тако и за домаћине. Боравак туриста на селу условљен је низом фактора од којих су најзначајнији: жеља за бегом из бучне загушене и урбанизоване средине у мир, тишину, природу. Такво окружење нуде многа рурална подручја не само у планинским већ и у панонским пределима.

Поред увећане туристичке тражње, врло је важан и економски интерес да се искористе могућности за развој туризма у мање развијеним регијама. Због тога се у неким неразвијеним сточарским и пољопривредним регионима јавља потреба за активирањем становништва и смаљењем његове емиграције. Имајући то у виду у многим подручјима у Србији почео је »спонтани« развој сеоског туризма.

Један од полазних облика укључивања сеоских насеља у туризам је кроз давање услуга смештаја и исхране. На тај начин сеоска домаћинства вишак својих производа пласирају тамо где се и производе, не морају да их

носе и нуде по пијацама. У зависности од разноврсне производње сеоска домаћинства могу да понуде различит избор јела и домаћих специјалитета. Такође, уз минимална улагања домаћинства могу да прошире асортиман својих производа и побољшају квалитет својих услуга. Све то утиче на повећање стандарда сеоског домаћинства, активирање становништва и смањење миграције становништва.

Знајући да је сеоски туризам, туризам смањеног интензитета, као и малог опсега, приликом планирања развоја овог вида туризма, треба имати у виду све слабости које се морају превазићи, али и јаке тачке на које се мора обратити пажња. Свака дестинација, па и сеоска, пролази кроз различите развојне фазе и облике, што се мора имати у виду приликом планирања стратегије развоја.

Посматрајући туристичка кретања у европским оквирима, можемо рећи да су кретања према руралним дестинацијама изузетно заступљена. Истраживања спроведена на тржишту велике Британије указују на то да 25% европских туриста показује склоност ка боравку у овим подручјима.

Средином деведесетих година прошлог века проучавајући краћа путовања европског становништва дошло се до следећих резултата: 19% туриста је користило кружне туре, 10% је путовало у планине када није била сезона скијања, 9% туриста је путовало ради одмора и рекреације у руралне области. То указује на изузетну усмереност европског становништва према овим подручјима. Посебно је интересантно истраживање о боравку и рекреацији ових туриста. Према истраживањима у Великој Британији домаћи туристи који су боравили у руралним областима бавили су се највише ходањем, бициклизмом, планинарењем, пецањем, јахањем као и посебним авантуристичким турама.

Туризам полако али сигурно мења изглед села и навике становништва, традицију⁷. Туризам доноси благостање али и немир, који може бити стваралачки или деструктиван по средину у зависности да ли се каналише и контролише. Неконтролисани развој ће донети много више штете него користи, па се мора бити веома опрезан у планирању развоја туризма у оваквим затвореним и по свему аутохтоним срединама.

3. Циљеви и смернице развоја

У почетку масовног развоја туризма, највеће интересовање је било везано за летње дестинације и егзотична места. Међутим, отуђеност у мегаполисима, посебно у богатијим западним државама, као и zasiћеност

⁷ “Традиција је најбољи избор из прошлости” -Мартин Хајдегер, филозоф XX века.

класичним видовима туризма, довели су до све већег интересовања за повратак природи и окретање традицији. То је дало основе за све интензивнији развој руралног туризма. На тај начин је омогућена примена концепта одрживог развоја туризма који се заснива на заштити и очувању природних и културних ресурса, на којима се заснива развој туризма, и истицању проблема друштвених трошкова развоја туризма.

На развој руралног туризма утиче више фактора, међу којима се као примарни истичу биљни и животињски свет, рељеф и клима као природна основа на којој се заснива туристичка понуда. Овај вид туризма може задовољити бројне потребе савременог човека, као што су одмор, рехабилитација, чист ваздух, шетње, риболов, лов, дружење са пријатељима, враћање коренима, старим обичајима, фолклору, уживање у здравој храни и специјалитетима, уживање у пејзажима, рељефу, посматрање фауне и др. (Топузовић, М., и Остојић, А.).

Менаџмент одговоран за развој руралног туризма у одређеној дестинацији морао би имати јасно дефинисане циљеве и смернице развоја у дугорочној перспективи. У дугорочној перспективи у сваком случају требало би предвидети, или утицати да се уреде, мере законодавно-правне регулативе, посебно фискалне мере, кредитна и инвестициона политика и сл.

Као главне смернице у дугорочној перспективи развоја сеоског туризма могу се навести:

- Организовање и креирање забавно-рекреативних активности у туристичким зонама руралних подручја. Туристичко уређење руралног простора требало би се базирати на стварању амбијента који ће омогућити задовољавање физичких и духовних потреба човека двадесетпрвог века. Неопходно је село ослободити негативне представе коју има у свести становника градова, за које је село синоним досаде и апатије. Због тога опрема за забаву и рекреацију треба да буде концентрисана око следећих главних тема: вода (водене површине за купање, једрење, веслање и мотонаутизам; брзе воде за кајакрење, сплаварење и риболов); шума (утабане и маркиране стазе, шетње, посматрање биљака и животиња, сакупљање плодова); путање за откривање природе (пешачење, јахање, бициклизам, нордијско скијање); културне активности (часови традиционалних заната, фестивали, фолклор, споменици).

- Изградња смештајне понуде, и основне и комплементарне. Смештај туриста у руралном простору се углавном обавља у кућама пријатеља и родбине (када је реч о туристима ниже куповне моћи) или у викендицама које поседују економски имућнији становници градова. Насупрот томе комерцијални смештајни објекти (хотели, бунгалови, туристичка насеља) су у руралном подручју још увек слабо развијени. Имајући то у виду постоје

бројни разлози који указују на потребу да се предузму мере за подстицање развоја смештајних капацитета за изнајмљивање у сеоским заједницама: постојање значајног грађевинског фонда у селима; квалитет гостопримства које може да пружи сеоско становништво; повећана учесталост посета руралном простору од стране урбаног становништва током викенда и годишњих одмора; повећана просторна мобилност туриста (висок степен моторизације); заинтересованост руралног становништва, посебно пољопривредника, да обезбеди додатне изворе прихода. Државни органи треба да предузму одговарајуће мере које би стимулисале развој смештајних капацитета за изнајмљивање у руралним срединама.

- Промоција и валоризација туристичког реномеа села. Оригиналније аспекте зеленог туризма требало би истакнути у први план, а затим, срдачност као традиционалну вредност породичног гостопримства, сеоских породица која одражава социјалне и културне вредности укорене у одређеној средини.

У функцији главних наведених смерница, програм помоћи шире друштвене заједнице може имати следеће приоритете: интезивније оспособљавање сеоских заједница за обављање туристичке функције; помоћ развоју различитих облика смештаја у селима; модернизација малог породичног хотелијерства у руралном простору; развој активности на отвореном простору током лета; уређење и валоризација стаза за пешачење, јахање и нордијско скијање, као и водених токова (река и канала) за наутички туризам; оснивање одговарајућег тела за техничку помоћ сеоским општинама ради реализације њихових туристичких пројеката; развој спортске и културне анимације у руралној средини током летње сезоне. Менаџмент би требао осигурати и подстицајне мере државе изражене кроз:

- подстицање развоја локалних иницијатива: успостављање политике резервног земљишног фонда намењеног за рекреацију у зонама високог туристичког интензитета; одобравање олакшица за развој руралног туризма и оних становницима који се директно не баве пољопривредном производњом; стимулисање учешћа пољопривредних произвођача у зеленом туризму посредством фискалних олакшица за оне који изнајмљују собе, коње и слично; подстицање стварања регионалних и међурегионалних асоцијација за управљање и уређење великих пешачких итинерера и стаза; осигурање средстава намењених за едукацију руралног становништва за потребе прихвата туриста и организације рекреације на отвореном простору;

- помоћ акцијама за промоцију и комерцијализацију зеленог туризма: информативне кампање везане за проблеме руралног простора и учешће сеоског становништва у развоју туризма у локалној средини; валоризација кључних елемената зеленог туризма: квалитет породичног гостопримства

који одражава локалну традицију сваког краја и социо-културну укорененост у дату средину; посебан напор треба да буде усмерен на промоцију домаћег руралног туризма на међународном тржишту.

Закључак

У Србији нема адекватног приступа развоју туризма као приоритетној привредној делатности. Сви стратешки документи почев од Закона о туризму, до најновије Стратегије развоја туризма до 2015 су неодговорни, недовољно стручни и непрофесионални. Развој руралног туризма у Србији подразумева адекватну развојну политику туризма на државном нивоу.

Када су у питању дугорочни циљеви и смернице развоја руралног туризма од менаџмента се очекује решавање низа питања која омогућавају стварање материјалне основе и развој туризма: фаворизовање отварања руралног простора за туризам и рекреацију на отвореном простору; доношење законских, регулативних и финансијских мера; доношење законских и регулативних мера с циљем хармоничног размештаја различитих типова итинерера (пешачки, јахачки, бициклички, мото); одговарајуће законске и регулативне мере ради заштите квалитета воде за купање; повећање финансијске помоћи одређеним организацијама задуженим за одржавање и уређење шума као и природњачких музеја на отвореном простору ради бољег упознавања с природом; доношење одговарајућих мера ради заштите одређених места, квалитета пејзажа и руралног архитектонског наслеђа. Све ове мере имају за циљ да широко отворе рурални простор за туризам и рекреацију, дајући приоритет зонама са интензивном туристичком наменом (национални паркови, регионални паркови и приградске руралне зоне).

Литература

1. Черовић, С., (2002), *Стратегијски менаџмент туристичке привреде Србије*, Желнид, Београд.
2. Черовић, С., (2003), *Менаџмент у туризму*, ПМФ, Нови Сад.
3. Чомић, Ђ., (2003), *Развој руралног туризма*, Институт за географију, ПМФ, Нови Сад.
4. Штетић, С., (1999), *Туристичка географија*, Савезни центар за унапређење хотелијерства–угоститељства, Београд.
5. Топузовић, М., Остојић, А., (2003), *Аутохтона флора-основа развоја руралног туризма*, ПМФ Крагујевац.

UDC: 338.483.1:338.48-55

**KNIC AS POTENTIAL DESTINATIONS
OF RURAL TOURISM**

Slavoljub Vujovic, Ph. D.
Megatrend-Faculty of Management, Zaezar

Abstract

Target work is to perceive possible phase development Commune Knic, rural development tourism, simultane instructions for action end needs development other prospective rural destinacions et living space Serbia.

Key words: destinacion, tourism, development, tourists, rural.